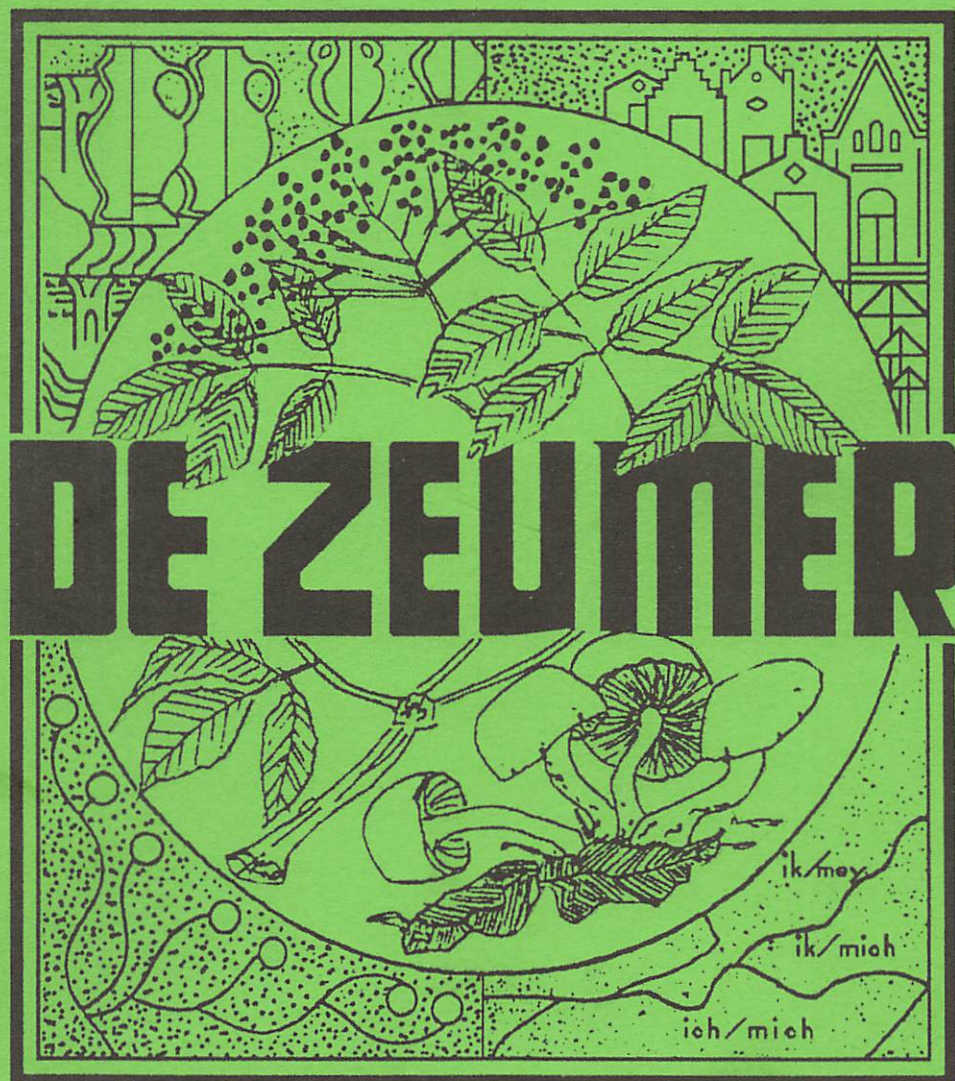

1999-3

Heemkundevereniging

Beesel/Reuver/Belfeld/Swalmen
Postbus 4643
5953 ZG Reuver

Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal heeft de gemeenten Belfeld, Beesel en Swalmen als werkgebied. De vereniging stelt zich tot doel de kennis van en de belangstelling voor het eigen heem te bevorderen en te streven naar het behoud, herstel en bescherming van die waardevolle cultuurelementen die eigen zijn aan het heem.

De vereniging tracht dit doel te bereiken door o.a. onderzoek van bodem en archieven, het verzamelen en exposeren van streekeigen voorwerpen van geschiedkundige waarde, het houden van lezingen, cursussen, excursies en het publiceren van bevindingen van de leden.

Redactie: Jan Geerlings
Loe Giesen
Wim Hoezen
Coby Klinkhamer - van den Assem

Redactie-adres: Paulus Potterstraat 5
5953 JG Reuver

Bezorgers: Beesel:
Jan Geerlings

Swalmen:
Arie de Wit

Reuver:
Lambert Niemans

Belfeld:
Twan Ernst

De Zeumer is het kwartaalblad van heemkundevereniging Maas- en Swalmdal. Leden ontvangen dit blad alsmede het jaarboek voor f 32,50 per jaar.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud van de ingezonden stukken. Overdrukken met vermelding van de bron zijn uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming.

Inhoud

Inhoud	1
Van de redactie	2
Programma	3
Bestuursmededelingen	4
Kogels zoeken	5
Aankleding van een familieverhaal	7
Vondst van het kleinste bijtje van Nederland?	14
De bronnen van het Gemeentearchief Roermond	16
De zonsverduistering 1912	17
't Is maandag in Swalmen	18
Aanwinsten Bibliotheek	19
Belfeld 100 jaar geleden	20
Inbezitname van aanwassen in de Maas	21
Overdracht van de waterpomp in Belfeld	23
De Proef	25
Zomaar een bidprentje	26
Een lastige familie	27
Vernoemingsregels in het Land van Kessel van 1650-1850 (deel 3, slot)	33

Van de redactie

De geschiedenis, in de ruimste zin van het woord, herhaalt zich. Dat is vaak het gevoel dat je bekruipt als je tv kijkt of een artikel leest.

Niet alleen op internationaal nivo (oorlogen en natuurrampen), doch ook op nationaal en lokaal nivo (bijv. herindeling van gemeenten en de overstroming van de Maas) zien we steeds weer gebeurtenissen die we in wezen 'al eens eerder meegeemaakt hebben'.

Ook in deze Zeumer weer voorbeelden hiervan: het natuurgeweld dat eind vorige eeuw verantwoordelijk was voor kleine familietragedies, de zonsverduistering uit 1912 en zelfs een rookverbod uit 1786! Laat je in de artikelen de jaartallen weg en gebruik je de hedendaagse spelling dan wordt het al moeilijk om de gebeurtenis in de juiste tijd te plaatsen. Ondanks deze 'herhalingen' toch veel leesplezier.

Nu we het toch over herhalingen hebben: ons verzoek om kopij aan te leveren geldt nog steeds!

Overigens houdt u het in de vorige Zeumer aangekondigde interview met de nieuwe voorzitter van de Heemkundevereniging van ons te goed.

Kopij voor de eerstvolgende Zeumer s.v.p. inleveren vóór 1 november. De Zeumer 1999-4 zal in december verschijnen.

Programma

- 3 oktober Herfstwandeling in samenwerking met I.V.N. de Steilrand. Vertrek: 10.00 kruispunt Rijksweg, Waterloseweg, Heidenheimweg.
- 9 november Lezing over 'Het dagelijks leven op middeleeuwse kastelen in Limburg' door drs. W. Hupperetz in het verenigingslokaal.
- 28 november Contactmiddag genealogie in het verenigingslokaal, verzorgd door de werkgroep genealogie.

De oorspronkelijk voor december geplande lezing over 'De onderzoeken aangaande de A-73' door Projectbureau A-73 Zuid komt te vervallen.

Daar door omstandigheden de datum van een activiteit wel eens kan wijzigen, wordt U verzocht de infobladen en weekbladen goed te lezen of anders even contact op te nemen met iemand van het bestuur.

Verenigingslokaal: Den Roover 8 te Reuver.

Geopend iedere maandagavond van 20.00 - 22.00 uur, met uitzondering van feestdagen en de zomervakantie.

Bestuursmededelingen

Maaskeien-graf

Het bestuur heeft aan de gemeente Beesel het verzoek gedaan voor een eventuele extra subsidie voor het extern te kunnen laten dateren van de botten uit het maaskeien-graf die gevonden zijn op het kerkhof in Beesel.

Naamgeving flat

Op 19 mei 1999 heeft het bestuur een brief ontvangen van de Woningstichting 'Beesel-Reuver' met de mededeling dat de bewoners van de Passage de naam 'Biej de Sjtasie' hebben afgewezen daar zij vasthielden aan hun eigen voorstel 'Centrumflat'. De Passageflat zal dus geen officiële naam krijgen.

DTB-registers Tegelen en Elmpt

Sinds kort beschikt de heemkundevereniging over de geklapperde DTB-registers van de volgende parochies:

St. Martinus Tegelen	Dopen	1637-1816
	Trouwen	1643-1866
	Begraven	1661-1859

St. Laurentius Elmpt	Dopen, Trouwen en Begraven
	1754-1793

De klappers zijn wederom vervaardigd door ons lid Hans Peeters en staan voor eenieder ter inzage in het verenigingslokaal.

Kogels zoeken

Het OLS in Reuver-Offenbeek is voorbij en ongetwijfeld hebben veel leden van onze vereniging de schietwedstrijden en de erbij behorende festiviteiten bezocht. Alles bij elkaar was het een gezellige, sportieve en heel druk bezochte happening. Volgend jaar kunnen de liefhebbers weer in de buurt terecht en wel in Baarlo. Bij de organisatie hebben zo'n 1700 vrijwilligers van allerlei verenigingen hun beste beentje voor gezet om het geheel te doen slagen. Wat minder bekend is, is dat in de week na het OLS niet alleen alles werd afgebroken en opgeruimd, maar ook nog eens 90% van de kogels verzameld moest worden. Daar aanschaf van zoveel kogelvangers een erg kostbare zaak is en ook om zo een hoog mogelijke concentratie in het inslaggebied te verkrijgen, had de organisatie het idee geopperd om de schietbomen in een halve cirkel te plaatsen. Hiervoor kregen ze echter geen toestemming van de federatie. De schietbomen moesten op één rij worden gezet.

Om de organisatie van het OLS behulpzaam te zijn met het verzamelen van de kogels had de heemkundevereniging zich aangeboden met nog een paar andere vrijwilligers, die ook in het bezit waren van een metaaldetector. Ondanks het heerlijke weer ging het zoeken niet van een leien dakje. Niet alleen omdat de kogels nogal diep in de grond waren geslagen, maar ook omdat enkele velden met gewassen niet toegankelijk waren. Zelfs was er een perceel dat al de dag na het OLS was omgeploegd om er prei op te poten. Toch werden er in één week tijd met zoeken in de avonduren zo'n 1200 kogels verzameld. Dit is ongeveer 10% van het aantal. Hiermee heeft de heemkundevereniging zich weer eens van haar goede kant laten zien en hebben we ook nog eens onze kas kunnen spekken. Alles bij elkaar mogen we terug zien op een leuke actie, waarbij we ook nog eens geheel onverwacht door de echtgenote van onze penningmeester G. Pubben van een natje en een droogje voorzien werden. Waarvoor onze dank.

(foto: Arno Janssen)

Mogelijk dat er over enkele maanden op een of twee zaterdagmorgens een vervolg komt. Een en ander is afhankelijk van de hantering van de milieunormen door de gemeente.

Wiel Luys

Aankleding van een familieverhaal

Als we al aardig gevorderd zijn met ons genealogisch onderzoek, dan worden we toch wel nieuwsgierig naar de sfeer in de woonomgeving van ons voorgeslacht.

Er zijn al eerder voorbeelden gegeven van wat er zoal te vinden is om ons familieverhaal aan te kleden op het gebied van hun persoonlijke belevenissen. Naast deze secundaire onderzoeken kunnen we ook nog aandacht besteden aan andere zaken. Het is mogelijk dat we toevalligerwijs iets tegen komen in de archiefstukken, die echter niets met onze familie te maken hebben, maar ons heel wat vertellen over het leven in de plaats, waar onze voorouders woonden.

We kunnen er ook heel gericht naar zoeken.

Wetten die uitgevaardigd werden en waar sommige mensen moeite mee hadden. De maatregelen die tegen hen werden genomen, als ze zich niet aan die wetten wilden aanpassen, of zich ongelijk behandeld voelden.

Als we de tegenwoordige maatregelen in ogenschouw nemen, bijvoorbeeld wat betreft het roken in openbare gebouwen, dan zien we dat er eigenlijk niets nieuws onder de zon is.

Ook vroeger wekte het rookverbod nogal wat ongenoegen op. Zelfs had dat voor sommige mensen zulke vergaande gevolgen, dat wij ons er helemaal geen voorstelling van kunnen maken als wij zo'n geval in de hedendaagse tijd plaatsen.

Zo gebeurde het eens, dat een zekere Peter Kuijpers, koper-slager in het dorp Venray in het Pruisisch gedeelte van het Overkwartier van Gelre, naar Berlijn was gereisd, daar op 9 juni 1786, een brief¹ schreef aan de Koning van Pruisen om zijn beklag te doen over, wat hij zag als een niet-nakoming van een koninklijk bevel, maar hij stortte gelijk zijn hart uit over een onrecht hem aangedaan.

¹RAL Maastricht, inv.nr. 01.048.1/nr.3956

Uit de brief valt op te maken, dat Peter Kuijpers zich tijdens een cafébezoek geërgerd had aan het feit dat een Hollandse officier zich niet behoefde te houden aan de maatregelen, die voor ingezetenen per plakkaat afgekondigd waren.

Deze maatregelen betroffen het onlangs uitgevaardigde bevel: *dass sich Keiner ohne ausnahme bei Strafe unterstehen soll, offentlich auf der Strasse toback zu rauchen, noch sonst sich über die vorgeschriebene Zeit in einen Wirtshause aufzuhalten.*

In de brief, die in het Duits gesteld is, schrijft hij o.a.:

De Scholtis heeft zich sedertdien alle mogelijke moeite gegeven om mij van deze verboden zaken te kunnen beschuldigen of mij hierop te kunnen vangen.

Maar nu is het dan vorige maand gebeurd, dat ik in een café in ons dorp was, waar ook onze scholtis zich bevond met een Hollandse officier. Deze officier rookte in tegenwoordigheid van de scholtis toback vóór de deur en hij ging daar volledig mee door toen hij vertrok en het dorp in liep.

Hierop vroeg ik aan de Gerechtsbode, die ook aanwezig was:

"Waarom heeft een vreemde in verband met dit zware verbod meer recht dan wij, inwoners?". Waarop de gerechtsbode mij antwoordde: "De scholtis heeft het hem toegestaan".

Daarop heb ik hem gezegd, dat de scholtis een schelm is, in zo verre hij de bevelen van de Koninklijke Allerhoogste niet naleeft.

Hierna werd ik gewaarschuwd mijn woord terug te roepen, of mij in gevangenschap te laten nemen.

Omdat ik mijn woord niet terug wilde roepen en ook niet wist dat ik vanwege dit enkele woord in zulke grote verlegenheid zou kunnen geraken, heb ik uiteindelijk moeten besluiten, de mijnen zolang te verlaten en mij op een zo verre reis te begeven.

Daarna verzoekt hij de koning deemoedig hem genade te willen verlenen, zodat hij zonder alle moeilijkheden weer kan terugreizen naar de zijnen. Maar zijn beklag over de scholtis is nog niet ten einde, want hij vervolgt: *Niemand in het hele dorp kan mij van een begane fout of overtreding van de wet*

beschuldigen en dat bewijzen mijn 'attestata' [getuigschriften].

In de laatste veldtocht ben ik als 'Schirremeister' [onderofficier, belast met het materiaal] vrijwillig meegetrokken, waarvoor mij, behalve mijn loon van jaarlijks 100 gl. Hollands, nog apart een paard beloofd werd door ons gerecht, en zelfs het paard, dat ik in gebruik had, kon ik behouden, als ik weer terug zou komen.

Doordat ik, na beëindiging van de oorlog en het verkrijgen van mijn afscheid, zonder dit paard naar huis moest gaan, zo heb ik mij bij mijn thuiskomst deswege bij het gerecht gemeld.

Dezen hebben mij als antwoord gegeven, dat zij mij hiermee niet konden helpen. Ons gerecht had mij op een andere manier kunnen helpen, als zij mij alleen maar met een 'behandeling naar Koninklijke Hoogheids' bevel indachtig zouden zijn geweest.

Want op die manier wilde ik graag dit paard krijgen, ik zou hier mooi mee geholpen zijn.

Het is alleen al vanwege die behandeling, dat ik geloof te weten, dat dit zo naar de wil van onze scholtis gegaan is, want deze heeft zijn neef geholpen, ofschoon die niet Zijne Koninklijke Majesteit gediend heeft, in het bijzonder omdat deze het niet nodig heeft en in goede omstandigheden staat.

Ik echter met de mijnen mij zeer ellendig en kommervol voeden moet.

Hij beëindigt de brief weer zeer deemoedig.

Koning Friedrich, stuurt de brief van Peter Kuijpers op 12 juni 1786 met een speciaal bevel naar het Hof van Gelder, die op hun beurt op 23 juni verzoeken binnen acht dagen de stukken op te zenden, zodat zij Peter Kuijpers *volgens de geschaepenhijdt der saeke bescheijdt* konden geven.

Op 25 juni ontvangen zij de stukken uit Venraij.

Op 29 juli 1786 geeft het Gelderse hof een zodanige verklaring af, die Peter Kuijpers waarschijnlijk niet verwacht had na de moeite van zijn verre reis.

Kort samengevat: *Het Hoff verclaert op sijne koningl. Maj^{ts} Special Beveel, dat Peter Cuijpers, geen de minste oorsaek heeft, om over den Scholtis eenige klagten te doen.*

En dat bij sooverre beweesen word, dat hij van voorn. Scholtis op eene versmaedelijke wijze gesproken heeft, en hem voor een Schelm uijtgemaekt, denselven de straffe daerop staende niet en kan ontgaen.

Ook op het paard blijkt hij geen recht te hebben gehad want, zo gaat de verklaring verder: *En wat aengaet de Belofte van een peerd, die de Gemeente tot Venraey aen den suplt soude gedaen hebben, terwijken den ongrond dier vordering genoegsaem blijkt uijt den Contract de dato Venraij den 23 Meert 1778, verclaert, dat soo ten aensien dier, als van't voor geven van eene versprooke Bediening den Suplt niet is gefundeerd.*

In de conclusie van de brief staat, dat Peter Kuijpers *sig voor 't toekomend van dergelijke ongegronde en smaedelijke klagen te onthouden, op peene, naer de Reglementen.*

Hierna volgt de ondertekening:

Actum in de Cancellarije tot Gelder den 29 julii 1786 onderstond:

Ter ordonnans van Hove Sig: J.D. Wellens

Accordeert bij mij

D. Wellens

Het Venraijse Gerecht gaat daarna over tot veroordeling van Peter Kuijpers met gewichtige bewoordingen welke inhouden dat particulieren geen zaken als achtervolgen en observeren van de Koninklijke Plakkaten kunnen uitoefenen, die zijn toe-vertrouwd aan de Justitie.

Nog minder mag de Scholtis uitgescholden worden voor een Schelm: *derhalve dezen eerkrenckenden naem van Schelm in een volle gezelschap tegens hem uijtgeroepen, geensints op hem kan laeten zitten, dan gehouden is syne eer en reputatie in syne bedieningen te defendeeren, willende de qualiteyten hier van uijt de Lande aengehaelt bij behouden en den rechter Stoel besitten blijven.*

Behalve dat hier de eer van de Scholtis goed wordt verdedigd, neemt men het Peter Kuijpers ook behoorlijk kwalijk genomen, dat hij zich met zijn klachten rechtstreeks tot de koning gewend heeft, want zo vermeldt het vonnis verder: *te meer daer den meergenoemden Peter Kuijpers tot hier toe bij syne*

uijtgegotene injurien niet alleen heeft blijven persisteren, maar zelfs noch zoo vermeeten is geweest tot Syne Con. Majest. Hooge persoone directe te adresseeren en met onwaere en ongegronde voorgevingen den Supplt en voorts deze geheele regeringen over pretens onrecht te belaezen.

Het bewijsstuk hiervan, zijnde de brief van Peter Kuijpers aan de koning, was hier in origineel bijgevoegd.

Om het vonnis aan te horen zal hij: *op zeekeren bequaemen daege op den raedthuijze voor dezen eerss. gerichte smorgens ten 10 uhren te compareeren.*

De brief was ondertekend:

P. Gijskens, Secr.

Exhibo den 4 augustus 1786

No 66

Naast al deze officiële stukken is er dan ook nog een aanklacht van de Scholtis zelf, die verklaart wat zich precies heeft afgespeeld in een zeker etablissement: *dat seekeren koperslager Petrus Kuijpers bij sijnen moeder alhier sig ophoudende, hem heeft derven onderstaen op den 13 mej wesende Jaermerckt ten huijze van de herbergierster de Wed^e Meeuws in De Swaen, in tegenwoordigheijd van een nombreus gezelschap op eene lasterlijcke en versmaedelijcke wijze tegen den Supplt in voors. volle gezelschap openlijck voor eenen Schelm uijt te schelden.*

Dat de bode deses gericht's daer bij present, voorgemelde lasterheden en scheldwoorden hoorende, den voornoemde Petrus Kuijpers heeft afgevraegt, wat hij injuriant zijde en of hij sulcke woorden staende hield?

Dat de koperslager verschrikkelijk kwaad was, blijkt wel uit het feit dat hij hierop: *nochmaels uijtriepe dat hij, de Scholtis, eenen grooten Schelm waere en belaste den bode speciaelijck deze verklaeringe aen den Scholtis te gaen relateeren en aengegeven, met bijvoeging, dat hij, Kuijpers, aen voors. bode naer gedaene commissie een kan bier tot voldoeninge sijns exploiets soude geeven.*

Hier probeert hij dus ook nog de bode bij de zaak te betrekken, door hem een pint bier aan te bieden voor het overbrengen van zijn kwalijke scheldwoord.

Uiteindelijk werd hij op 11 augustus veroordeeld, waarbij hem ook nog verweten werd, dat hij zo vermetel geweest is *tot Syne Con. Majesteyt, Hooge Persoone directe te adresseren en met onwaere en ongegronde voorgeevingen den Supplt en voorts deze geheele regeeringe over pretens onrecht te belaegen.*

Hem wordt aangezegd om op 13 augustus in tegenwoordigheid van de Scheepen Artts en Godefridus Swijen, 's-morgens om negen uur op het Raadhuis voor de Gerichtspersonen aan het vonnis te voldoen. Daarbovenop wordt hij nog veroordeeld tot een boete van twee ducaton met de kosten van het geding. Ook zal de veroordeling op de volgende zondag na de hoogmis voor het Raadhuis worden afgelezen.

Aanvankelijk wilde Peter Kuijpers hier niet aan voldoen, doch op 14 augustus lezen we in het verslag betreffende de uitvoering van het vonnis op 13 augustus: *is op heden dato hier voor de Gerichtspersonen op den Raadhuyse gecompareert, hebbende sijne op den 13 mej lestleeden uijtgegootenen scheldwoorden voor den heere Scholtis met bedeckte hoofde, gevouwen handen, op sijne knijen vallende herroepen, biddende om vergiffenisse, verclaarende hem leed te weesen den heere Scholtis oojtmaels te hebben geinjurieert, en dat hij niet anders weet als alle Eere en deugd van den Heere Scholtis te seggen hem erkennende voor een eerlijk man en officier, be-loovende sig van verdere smaedelijk woorden te onthouden en te gedraegen als eenen eerlijke en vroomen jonckman behoort te doen.*

*Aldus gedaen alhier op den Raadhuyse binnen Venraij
den 14 augustus 1786*

*Mij Present
L. Verblackt, Secr.*

Hij had de verstandigste weg gekozen, want er was wel een voorwaarde opgenomen, van verdubbeling van de boete bij weigering of niet-verschijnen, en een in hechtenisneming.

Men kan zich voorstellen, dat zo'n gebeurtenis in het dorp het gesprek van de dag zal zijn. Het zal na de hoogmis zeker wel een oploop van volk veroorzaakt hebben voor het raadhuis. Met zulke verhalen is een familiegeschiedenis leuk aan te kleden. Het is ook vaak een uitdaging, om eens uit te zoeken, of er toch nog een familieband bestaat, al is het maar zijdelings. Eenmaal zo'n 'geding' gevonden, wordt het een leuke afwisseling tijdens archiefbezoek, regelmatig in de 'gedingen' te snuffelen.

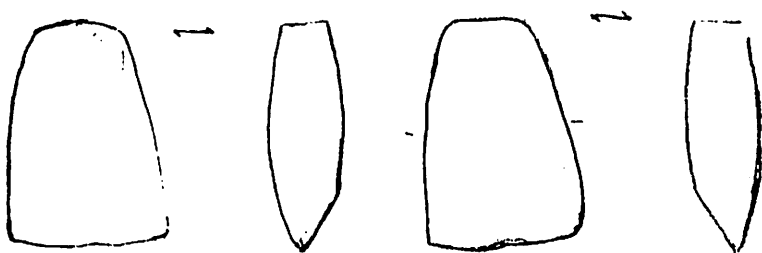
Coby Klinkhamer-van den Assem

Op donderdag 28 oktober komt de werkgroep genealogie bijeen om de lopende werkzaamheden te evalueren en voor het eerst te vergaderen over een contactdag in het voorjaar van 2000, te organiseren i.s.m. de Nederlandse Genealogische Vereniging, afd. Overkwartier. Ook leden die nog niet eerder hebben deelgenomen aan activiteiten van deze werkgroep zijn van harte welkom.

Vondst van het kleinste bijltje van Nederland?

Hoewel de meeste stenen bijlen in de prehistorie uit vuursteen werden gemaakt, komen er ook andere gesteenten voor. Zo maakte ik in De Zeumer 1997-4 melding van de vondst van enkele opvallende bijltjes uit lydiet. Dit soort bijltjes zijn overigens niet zeldzaam en komen op meerdere plaatsen voor. Het materiaal lydiet, ook wel ftaniet genoemd, is vooral afkomstig uit d'Ottignies in de Belgische provincie Brabant. Hemelsbreed van de winplaats tot de vindplaats een afstand van ca 140 km. Het materiaal werd in het begin van de nieuwe steentijd (5400-1700 v. Chr.) voor dissels gebruikt. Later werden van het materiaal ook kleinere bijltjes gemaakt. Vooral het toen beschreven bijltje uit lydiet was opvallend klein. Het heeft een grootste lengte van 45 mm, een grootste breedte van 34 mm en een grootste dikte van 11 mm. Vanwege deze afmetingen ligt een gebruik voor fijne houtbewerking meer voor de hand. Doch een gebruik als amulet is ook niet uit te sluiten.

Onlangs konden we weer een vondst van een bijltje (coll. P. Peeters inv. nr. 89/17) inschrijven en wel een bijltje van jadeïet. Het bijltje werd al gevonden in 1984, maar was nog niet eerder ingeschreven en gemeld bij de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek.

De lengte bedraagt 29 mm, de breedte 20 mm en de grootste dikte 10 mm. Het bijltje heeft een rechthoekige doorsnede en een gebogen snede. Op de snede bevindt zich een kleine be-

schadiging, die waarschijnlijk door de ploeg is veroorzaakt. Nu is bij dit bijtje niet alleen het materiaal opvallend, want zoveel bijtjes uit jadeïet worden er nu ook weer niet gevonden, maar ook de afmetingen. We hebben het bijtje aan vuursteen-deskundigen laten zien, o.a. aan E. Drent, en die was zeer onder de indruk en meende zelfs met het kleinste tot nu toe gevonden bijtje van Nederland te maken te hebben. Opvallend is verder de rechthoekige doorsnede, die in onze streek niet zo veel voor komt. Hier vinden we vooral bijlen met ovale doorsnede. Mogelijk betreft het dan ook een importstuk. Alles bij elkaar dus een heel opmerkelijk bijtje en voor de prehistorische mens ongetwijfeld van heel bijzondere waarde. Voor degene die het gevonden heeft natuurlijk ook.

Qua datering moeten we denken aan een periode tussen 2450 en 2000 v. Chr., d.w.z. in de laatste helft van het Neolithicum.

Wiel Luys

De bronnen van het Gemeentearchief Roermond

Het Gemeentearchief Roermond heeft haar bronnen welke voor het publiek raadpleegbaar zijn verder ontsloten. Een overzicht van alle aanwezige archieven en verzamelingen is pas in boekvorm verschenen en verkrijgbaar bij het Gemeentearchief.

De bronnen in het overzicht zijn gerangschikt naar soort: archieven en verzamelingen. De archieven zijn onderverdeeld in twee hoofdgroepen: overheid en niet-overheid. Tot de laatste categorie behoren onder meer archieven van bedrijven, families, parochies en verenigingen. De verzamelingen zijn onverdeeld naar het te raadplegen medium, b.v. bibliotheek, documentatieverzameling, fotocollectie, kranten enz.

Het raadplegen van archieven wordt vergemakkelijkt door de opname van nadere toegangen (alfabetische lijsten, indexen, klappers enz.) op genealogische en historische bronnen.

Het overzicht wordt afgesloten met een drietal indexen op onderwerp, persoons- en geografische namen.

Het overzicht beslaat 82 pagina's en is verkrijgbaar voor de afhaalprijs van f 7,50 bij het Gemeentearchief, Swalmerstraat 12, 6041 CX Roermond, tel. 0475-359617 (geopend maandag t/m woensdag 9.00-17.00 uur en donderdag 9.00-21.00 uur, vrijdags gesloten).

* * *

De Stadsbibliotheek en het Gemeentearchief van Maastricht zijn verhuisd. Het bezoekadres is: Avenue Céramique 50, 6221 KV Maastricht.

De zonsverduistering 1912

Bij de eclyps of zonsverduistering van 12 augustus 1999 was aan mediabelangstelling geen gebrek. Wellicht ook omdat de laatste zonsverduistering in Nederland zo ver terug lag, nl. 17 april 1912.

Op 16 april 1912 verschijnt onderstaande advertentie in De Nieuwe Koerier:

Zonsverduistering

Waarschuwing tegen blindheid.

Kijk vooral niet naar de zon met het bloote oog maar wel door een stuk sterk zwart gemaakt glas.

De Gezondheidscommissie.

Over de zonsverduistering zelf valt in De Nieuwe Koerier van 18 april 1912 o.a. te lezen:

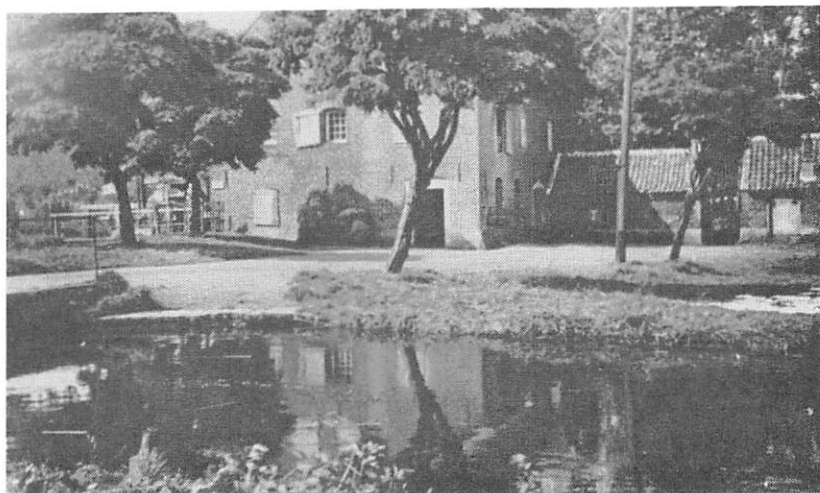
Het gewone leven van den werkdag werd gisteren voor een uur onderbroken. [...] Elkeen had zich een 'instrument' geprepareerd, velen hadden hunne kaart met het kijkgaatje, anderen een gekleurd glas, maar vooral het beroete vensterglas was in trek bij jong en oud. En het duurde dan ook niet lang of bij al dien ijver had bij velen het roet zich medegedeeld aan gelaat en handen. [...] 't Was een prachtig verschijnsel, door een heerlijken zonnedag zooals April er weing pleegt te geven, begunstigd. [...] Om hetzelfde verschijnsel in zijn volle pracht opnieuw te bewonderen, moet men wachten tot 1999. Over 87 jaar dus! 't Zal aan weinigen onzer gegeven zijn.

Overigens: in april was het voor de toenmalige dagbladen zeker nog geen komkommertijd, zo ze dat begrip al kenden. En zeer zeker niet omdat op 14 april, dus 3 dagen vóór de zonsverduistering, de Titanic zonk ...

Wim Hoezen

't Is maandag in Swalmen

In De Zeumer 1991-1 werden aanvullende gegevens gevraagd over een foto van een wasplaats in Swalmen. Deze reatie sluit eigenlijk perfect aan op de inhoud van het artikel over het belang van een goede fotocollectie.

Bijgaande foto werd vermoedelijk later in het jaar gemaakt dan de eerdergenoemde foto en komt uit ... ons fotoarchief. Waar de eerdere foto nog twijfel liet bestaan over de plaats waar de foto werd genomen, is ditmaal goed te zien dat het gaat om de Swalm ter hoogte van de watermolen. Rechts op de 'bleik' ligt het wasgoed te drogen (en bleken) dat op de eerdere foto nog in de Swalm werd gewassen.

Loe Giesen

Aanwinsten Bibliotheek

Algemeen

- * Gids Nederlands openluchtmuseum Arnhem.
- * Kramers' fransch woordenboek: Fransch-Nederlandsch, Nederlandsch-Fransch (Den Haag, 1932).
- * Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg, deel XLIII (1998).

Archeologie

- * W. Dijkman, A. Eryvynck. Antler, bone, ivory and teeth: The use of animal skeletal materials in roman and early medieval Maastricht (Maastricht, 1998).
- * Het bodemarchief bedreigd: Archeologie en planologie in de binnensteden van Nederland (ROB, 1982).

Genealogie

- * L.P.H. Verkooijen. Nederlandse nazaten van Alexander Sanders uit Kaldenkirchen (Tegelen, 1999).

Plaatselijk

- * Beeldbepalende panden gemeente Beesel (Gemeente Beesel, 1989).
- * Gregor Herter. Gruss aus Kaldenkirchen, zweiter Band: Bilder und Texte zur Geschichte Kaldenkirchens (Bürgerverein Kaldenkirchen e.V., 1989).
- * Natuurhistorische fietsroute, Belfeld en omgeving (Stichting Toeristisch Belfeld, 1998).
- * Leo Peters. Geschichte der Stadt Kaldenkirchen (Kaldenkirchen, 1998).
- * Roerstreek '99: Jaarboek 31 (1999).

Twan Ernst

Belfeld 100 jaar geleden

J U L I

Het onweer 16 juli heeft veel schade aangericht. In de woning van timmerman Verweij sloeg de bliksem in en legde deze in as. Bij raadslid P. van Tegelen werd een raam boven geheel uit de muur geslagen zonder verder brand te veroorzaken.

De vogelstang van de schutterij sloeg in drie stukken terwijl de ijzeren stang van boven tot beneden gespleten werd.

Te Malbeek viel zoveel regen dat het van de berg afstromende water zoveel zand aanspoelde dat de beek verstopt raakte.

* * *

Op dinsdag 25 juli 20.00 uur vindt in café H. Bos een populaire voordracht over Amerika en de nieuwe Hollandsche kolonie 'Nederland' in Zuid-Oost Texas plaats door de heer P. Stapel van Amsterdam die deze streken heeft bereisd.
Entree vrij.

A U G U S T U S

Dinsdagmorgen 8 augustus ontstond te Geloo brand in het huis met schuur van W. Dings. Aangezien er door gebrek aan water niet geblust kon worden, brandde het perceel geheel af. Dings was verzekerd, doch de oogst van enige omwonenden, welke in de schuur opgeborgen was, en ook totaal verloren ging, was niet verzekerd.

S E P T E M B E R

Bij de wedstrijd 10 september te Boekel NB behaalt de schutterij de 1e prijs, zijnde een gouden medaille.

Wim Hoezen

Inbezitname van aanwassen in de Maas

In de vorige Zeumer beloofde ik u al en tweede akte over een aanwas in de Maas, waarvan de rechts-achtergrond kon worden teruggevoerd tot de beroemde akte uit 1275.

28 augustus 1710

op den Asselter Hoff

SWALMEN-ASSELT - Inbezitneming van de St.-Augustinus-griend.

Petrus Buijckman, scholtis, Jan Janssen, Gerard Emets, Arnold Meuter, Andries Mooren, Dries Janssen, Willem Paulissen en Gootsen Gerarts, schepenen, en Petrus van Daelen, secretaris van de heerlijkheden Swalmen en Asselt, oorkonden dat zij zich, in aanwezigheid van de advokaat Gilkens, rentmeester Johan Jooris en procureur Daemen als gevolmachtigde van Maria Catharina geboren markgravin van Hoensbroeck, douairiere van Arnold markgraaf van Schenck, hebben vervoegd naar de Maas onder Asselt, alwaar zij zich hebben begeven *'in den peerdts aeck vant veer tot Buggenum'*, vergezeld door Rencken Heijnen en Jan Mertens als *'schip ofte veerluydens'*. Het gezelschap is van hieruit de Maas afgevaren om vervolgens rond een onlangs gevormde aanwas te varen: *'alsoo omvaeren seeckeren steen ofte middelweerd dye sich onlanx in de Maese opgeworpen heeft ende gelegen is westwaerts recht midden tegens over den griendt bij wijlen den voorss. heere marckgraeve van Schenck op den 6 juny 1691 mede beneffens noch twee andere bevaeren ende beplant, volgens gerichtelijk acte daer van sijnde, ende oostwaerts tegens d'erven van joffrouwe de weduwe van wijlen den licentiaet Woestingh, ende Thijsken Dorssers weduwe van wijlen Jacob Spee in d'Asselse Ohe gelegen'*. *'Ende de omvaeringe sonder aerde ofte steenen te raecken alsoo geschiedt sijnde, wij op den voorss. [eerderegenoemde] omvaeren steen ofte middelweerd vuytgetreeden zijn, ende vervolgens gesien, dat de voorss. bevoelmachtigde ten onser aller overstaen den voorss. middelweerd in naeme*

als vooren hebben betreeden, mit witsen beplant, den selven alsoo in possessie [bezit] genoomen ende den naem aen desen middelweerdts gegeven van Sint Augustinus griendt, alles in conformiteyt [overeenstemming] vant recht haere voorss. genaede competerende [toebehorend] vuyt crachte van seecker acte in dato sexto decimo kalendas septembris anni 1275 aen ons in forma authentica gethoont'.

Het zijn slechts enkele voorbeelden van wat we zoal aantreffen in de transportprotocollen. Daarnaast vinden we akten van verkopen, leningen met huizen of landerijen als onderpand, aantekeningen over beslagleggingen, akten van huwelijkse voorwaarden, verantwoording van voogdij, aanstellingen van schepenen, delingen, testamenten, etc. etc. Voor wie verder wil met een onderzoek dat is vastgelopen in de kerkregisters, of gewoon op zoek is naar wat 'aankleding' bij de droge cijfers van de DTB-registers, zijn deze registers dan ook een absolute 'must'.

Loe Giesen

Overdracht van de waterpomp in Belfeld

De enige tijd geleden gerealiseerde historische waterpomp op de markt in Belfeld is door de Heemkundevereniging op woensdag 30 juni officieel overgedragen aan de gemeente Belfeld. Aanleiding voor de herbouw van deze pomp vormde een archeologisch onderzoek in 1994 door de werkgroep archeologie van de heemkundevereniging. Hierbij kwam onder de funderingsresten van het voormalige 'Beelenhuis' een oude waterput tevoorschijn.

Daarop werd het idee geopperd om deze waterput, bij de nog uit te voeren herinrichting van het marktplein, weer in oorspronkelijke staat op te metselen. Vanwege de realisatie van de fietsenstalling op die plaats kon dit plan niet verwezenlijkt worden. Om toch enige relatie te houden met de waterput werd vervolgens besloten een dorpspomp op te richten, tevens ter aanduiding van het historische belang van deze plaats.

Het was al bekend dat het in 1802 gebouwde Beelenhuis in de 19^e eeuw een zeer belangrijke rol heeft gespeeld in de Belfeldse dorpsgemeenschap. Behalve dat het lange tijd diende als burgemeesterswoning, deed het tevens dienst als herberg, handels- en postkantoor, tolhuis, jeneverstokerij en was er een tabakswinkel en tabakskerverij gevestigd. Het vormde als zodanig decennia lang het centrum van het Belfeldse dorpsleven.

Historisch onderzoek door de heemkundevereniging bracht vorig jaar nog een belangrijk feit boven water. Het bleek dat in de periode vóór 1800 hier een pottenbakker was gevestigd. Bovendien kon het bouwjaar van de waterput en de voorganger van het Beelenhuis achterhaald worden. Zij bleken in 1770 gebouwd te zijn door de pottenbakker Leonardus ter Poorten. Belangrijkste aspect is wel, dat behalve het vanwege zijn pottenbakkersverleden bekende Tegelen, nu ook Belfeld als productieplaats van het zogenaamde Nederrijns aardewerk mag worden aangemerkt. Meer hierover kunnen de leden

lezen in het artikel 'Opgravingen van waterputten in Boukoul en Belfeld' in het vorig jaar verschenen jaarboek.

(foto: Arno Janssen)

Deze historische feiten zijn behalve in een artikel in het jaarboek ook vastgelegd middels een korte tekst op een gedenksteen, die in het kort het belang van deze plek memoreert. Deze plaquette, in de directe nabijheid van de waterpomp, is op 30 juni gezamenlijk door wethouder C. Canton en de voormalig voorzitter W. Luys van de heemkundevereniging onthuld. Hoewel de nieuwe voorzitter eveneens aanwezig was liet hij de eer van de onthulling aan zijn voorganger wegens diens betrokkenheid bij het project.

Twan Ernst

De Proof

In vervolg op de vorige Proof nog enkele 'eenvoudige belediging van een ambtenaar' zoals het tenlaste gelegde feit destijds werd genoemd. De beledigde partij is wederom de veldwachter...

- * Petrus Coenen, bijgenaamd Beskes Piet of Pietje, 1 januari 1898 te Swalmen op de Koestraat tegen veldwachter Meuter 'doe kijk ik met mijn vot (achterste) niet meer aan, dien kerel kijk ik met mijn vot niet meer aan' en 'roode Judas'.
Eis: 14 dagen, vonnis: f 5 of 5 dagen.
- * Johannes Henricus Verdonck 26 juni 1898 in zijn herberg te Belfeld tegen veldwachter Emans die de herberg binnentrad om te zien of er nog bezoekers aanwezig waren na het uur van sluiting 'wat heb jij daarmee te maken, dat gaat je niet aan, ik kan hier binnenlaten wie ik wil daar heeft geen politieagent iets mee te maken'. Vervolgens greep hij Emans vast en schudde hem heen en weer.
Eis: 14 dagen, vonnis: 10 dagen (met inbegrip van de mishandeling).
- * Joseph Antonius Nicolaas Verweij 15 augustus 1898, in de herberg van Peter Paul Geurts te Belfeld tegen veldwachter Emans, over een door hem opgemaakt proces verbaal wegens openbare dronkenschap 'ik zal maar dadelijk namen noemen, dat hebt jij mij gemaakt veldwachter Emans maar het was valsch dat proces verbaal, dat hebt gij er smerig afgebracht jij bent een gemeene rekel een prul - ja jij veldwachter - jij bent een gemeene lummel een ploert'.
Eis: 10 dagen, vonnis: 5 dagen.

[Bron: RA Limburg strafdossiers Arr.rechtbank Roermond 1842-1922 arch.nr. 08.011]

Zomaar een bidprentje

W., voor de ziel van zaliger
den Heer

HENDRIK BOS.

Secretaris en Ontvanger der Gemeente Belfeld.

Echtgenoot van Mevrouw

ANNA CATHARINA SEULEN.

De dierbare overledene werd geboren te Belfeld den 7. September 1841, en overleed aldaar plotseling doch niet onvoorbered, voorzien van de H. H. Sacramenten der stervenden, den 24. December 1910.

Onverwacht is hij van ons heenzeegaan, om uit te rusten van zijnen arbeid. — Zalig immers zijn de dooden, die in den Heer sterven, want hunne werken volgen hen. Apoc. 14 — en al wordt de rechtvaardige door den dood verrast, toch zal hij in vrede zijn. Wijsb. 4.

De dierbare overledene was door iedereen bemind om zijn zachtmoedige en goedhartige karakter: hij was een trouw ambtenaar, die nauwgezet de verplichtingen van zijne taak vervulde.

Dierbare echtgenoot, wees niet bedroefd gelijk zij die geene hoop hebben, en gij, mijn kinderen, onderhoudt de onderrichtingen uws vaders en vergeet de bevelen uwer moeder niet, opdat uw hoofd niet genade verderf en uw huis niet zegen vervuld worde (Prov. 1.) Bemint elkander (Joan. 13) en vergeet mij nooit in uwe gebieden. (Is. 44.)

Ziele: *Hyten van Jezus en Maria weest mijner troestucht.* (28) dagen aflaat.)

R. L. P.

W. VAN DER BEEK, TIEL.

In de krant het volgende bericht: *Belfeld.* Gisteren werd onze gemeente getroffen door een harden slag. De 69jarige H. Bos, die ongeveer 40 jaren onafgebroken als secretaris en gemeentontvanger werkzaam is geweest, werd Donderdagmiddag plotseling ongesteld. Hoewel die ongesteldheid in den beginne van voorbijgaanden aard scheen, vreesde men toch het ergste en niet ten onrechte, want Vrijdagmorgen om 4 uur herhaalde zich opnieuw dezelfde ongesteldheid en na weinige ogenblikken had eene beroerte een einde aan het leven gemaakt van een man, die er het grootste deel van besteedde in dienst der gemeente. [...] Steeds was hij bereid, daar waar het kon de behulpzame hand te bieden, steeds en ten allen tijde toegankelijk voor een ieder, dien hij van dienst kon zijn [...].

Wim Hoezen

Een lastige familie

Niet alleen in Swalmen treffen we lastige families aan, mocht u dat wellicht zijn gaan denken in verband met de voorbeelden in de laatste Zeumers. Daarom ditmaal een bezoek aan Belfeld. Aan de hand van onderstaande huwelijksakte gaan we op zoek naar gegevens over de bruid Christina Lenarts.

22 juli 1731

BELFELD - Gehuwd: **Gerardus Beckers** [overl. Beesel 5-9-1757] en **Christina Lenarts** [Stegenunda Lenardts, Linders alias Janssen, ged. Belfeld 18-3-1704, dr. van Leonardus Jaenssen en Sophia Kurstgens; zij hertr. verm. Beesel 30-11-1758 met Albertus Albers]. Getuigen: Petrus Beckers en Anna Heijnen.

Uit dit huwelijk:

1. Simonus Beckers, ged. Belfeld 12-8-1732 (get. Henricus Speitz en Catharina Peters; zn. van Gerardus x Christina Lenarts).
2. Leonardus Beckers, ged. Belfeld 8-1-1734 (get. Petrus Beckers en Gibilia Heinen; zn. van Gerardus x Christina Lenardts). Tr. 1) Beesel 22-5-1757 met Theodora Tegelbeckers, overl. ald. juni 1769; 2) Beesel 23-7-1769 met Barbara Slabbers, overl. ald. juli 1771; 3) Beesel 24-9-1771 met Elisabetha Janssen.
3. Girtrudis Beckers, ged. Belfeld 10-9-1735 (get. Laurentius Kemkes en Anna Heinen; dr. van Gerardus x Christina Lenardts).

Zoals u ziet, zou de bruid volgens mij zijn gedoopt als Stene-gunda Jaenssen. Maar hoe kom ik aan die wijsheid? Om maar meteen weer het nut van de overdrachtsregisters te illustreren, gaan we verder met de volgende twee akten:

31 januari 1740

in Belfelt

BELFELD - Verkoop huis Bolenberg.

Gerit Beckers en Christhien Janssen, echtelieden, verkopen hun huis en land onder Belfelt aan de Boelenbergh gelegen met ongeveer 3 morgen land, vrij van grondlasten uitgezonderd schat en tiende en van de nieuwe erven per morgen ½ stuiver, voor een bedrag van 42 rijksdaalder aan hun zwager Hendrick Heijnen, met de voorwaarde dat de aankoper hetzelfde recht zal hebben als de verkoper dit heeft gehad.

Getuige: Peter Beckers.

RAL Maastricht, SA Beesel en Belfeld, inv.nr. 37 fol. 67-67vs; met eenvoudige handmerken van partijen. Voor gerechtelijke overdracht zie 8-2-1740.

8 februari 1740

BELFELD - Volmacht.

Christhien Janssen, echtgenote van Gerit Beckers, machtigt toonder tot de overdracht van haar huis en land aan haar broer Hendrick Heijnen.

RAL Maastricht, SA Beesel en Belfeld, inv.nr. 37 fol. 67vs; met eenvoudig handmerk van oorkonder.

Zoals we zien wordt hier bij Christina gesproken van een achternaam Janssen in plaats van Lenarts. In de tweede akte is bovendien sprake van een broer van haar, Hendrick Heijnen genaamd. Zouden de doopgetuigen Gibilia en Anna Heijnen dan ook familie zijn? Reden genoeg voor nader onderzoek. We zoeken dus een gezin met liefst alle drie deze voornamen bij elkaar. Dat gezin bestaat gelukkig en blijkt bovendien meestal Heijnen te worden genoemd, hoewel ook varianten van de naam Hendrix voorkomen:

15 april 1698

BELFELD - Gehuwd: Wilhelmus Henrichs [Heinrichs, Hendricks, Heijnen, overl. Belfeld 7-12-1722; hij hertr. Belfeld 27-6-1711 met Sophia Coerstgens, overl. ald. 10-1-1722] en **Jacoba Tilmans** [overl. Belfeld 19-1-1711, mogelijk dr. van Tilmanus op de Rijt en Gertrudis NN]. Getuigen: Henricus Henrichs en Joanna Janssen.

DTB-registers St.-Urbanusparochie Belfeld, fol. 120vs.

Uit dit huwelijk [voor overl. zie o.a. 28-8-1715]:

1. Catharina Henrichs, ged. Belfeld 28-5-1698 (get. Wilhelmus Willems en Mechtildis Lauven; dr. van Wilhelmus x Jacoba Tilmans), overl. vóór 20-1-1704?
2. Gebelia Heinen, ged. Belfeld 25-9-1700 (get. Henricus Heinen en Johanna Bongartz; dr. van Wilhelmus x Jacoba Tilmans). Tr. 1) Belfeld 3-5-1725 met Henricus Janssen; 2) Belfeld 25-1-1742 met Arnoldus Gerets.
3. Catharina Hendrichs (sic), ged. Belfeld 20-1-1704 (get. Conrardus Wolffers en Anna Bongaerts; dr. van Wilhelmus x Jacoba Tilmans), overl. Beesel 24-11-1775. Tr. Belfeld 29-6-1729 met Godefridus Jansen.
4. Anna Heijnen, ged. Belfeld 23-6-1707 (get. Henricus Schleusen en Jacoba Jaenssen; dr. van Wilhelmus x Jacoba Tilmans), verm. overl. ald. 3-1-1759. Tr. Belfeld 20-2-1735 met Petrus Beckers.
5. Henricus Heijnen, ged. Belfeld 2-4-1710 (get. Henricus Gerets en Anna Goerds; zn. van Wilhelmus x Jacoba Tilmans).

Zoals u ziet: Gebelia, Anna en Henricus Heijnen hebben we gevonden. Maar zij waren enkel nodig omdat een Hendrick Heijnen een broer van Christina Janssen werd genoemd. Heijnen en Janssen dus broer en zus. Vreemd? Wel nee. Kijk, dat zit zo: na het overlijden van zijn eerste vrouw Jacoba Tilmans hertrouwde vader Willem Heijnen met de weduwe Sophia Coerstgens.

27 juni 1711

BELFELD - Gehuwd: **Wilhelmus Heinen** [overl. Belfeld 7-12-1722; wedn. van Jacoba Tilmans, geh. Belfeld 15-4-1698, overl. ald. 19-1-1711] en **Sophia Coerstgens** [overl. Belfeld 10-1-1722; wed. van Leonardus Jaenssen, geh. Belfeld 3-11-1701, overl. ald. 3-5-1710]. Getuigen: Henricus Gerets en Girdruda Sijben.

Uit dit huwelijk:

-
1. Gerardus Heinen, ged. Belfeld 17-11-1712 (get. Joannes Frets en Gebel Hendrix; zn. van Wilhelmus x Sophia Coerstgens), overl. ald. 17-1-1713.
 2. Jacoba Heijnen, ged. Belfeld 25-6-1715 (get. Henricus Gerets en Elisabeth Tewissen, beiden aan de doopfont vervangen door Joannes Steegen en Agnes Meijnaerts; dr. van Wilhelmus x Sophia Coerstgens), overl. ald. 4-9-1715.
 3. Henricus Heijnen, ged. Belfeld 10-7-1716 (get. Wilhelmus Stoffers en Agnes Meijnaerts; zn. van Wilhelmus x Sophia Coerstgens), overl. ald. 29-12-1746. Tr. Belfeld 19-5-1740 met Anna Michels.
 4. Leonarda Heijnen, ged. Belfeld 11-5-1719 (get. Henricus Tissen en Joanna Janssen; dr. van Wilhelmus x Sophia NN), overl. ald. 21-10-1721.

Hoe ik er zo zeker van ben dat dit dezelfde Willem Heijnen is? Nou, zo is er bijvoorbeeld de naam van Willem's eerdere vrouw Jacoba, die bij het eerste meisje werd vernoemd. Maar uit dit huwelijk geen Christina, hoor ik u denken. Dat klopt. Maar de bruid was zoals gezegd ook reeds weduwe en wanneer we naar dit eerder huwelijk gaan kijken, begint een en ander wellicht langzaam duidelijk te worden.

3 november 1701

BELFELD - Gehuwd: **Leonardus Jaenssen** [Linnardt, alias Schmits, begr. Belfeld 3-5-1710] en **Sophia Koerstgens** [Feicken, overl. Belfeld 10-1-1722, dr. van NN en Metgen Lauwen zoals blijkt uit testament van 11-9-1711; zij hertr. Belfeld 27-6-1711 met Wilhelmus Heijnen]. Getuigen: Helena Wages en Joanna Tilmans en Joannes Steegen.

Uit dit huwelijk (voor overl. zie 1-2-1713):

1. Joannes Schmits, ged. Belfeld 26-10-1702 (get. Gerardus Lutters en Medgen Lauven; zn. van Leonardus x Sophia [doorgehaald: Feicken] Kurstgens).
2. Stenegunda Jaenssen, ged. Belfeld 18-3-1704 (get. Gerardus Lauven en Helena Jaenssen; dr. van Leonar-

-
- dus x Sophia Kurstgens). Tr. Belfeld 22-7-1731 met Gerardus Beckers.
3. Helena Jaenssen, ged. Belfeld 11-7-1707 (get. Gerardus Goerdtz en Theodora Seijben; dr. van Leonardus x Sophia Kurstgens).
 4. Girdruda Janssen, ged. Belfeld 25-1-1710 (get. Hubertus Peters en Margareta Sprunskes, beiden vervangen door Joannes Steegen en Joanna Sijben; dr. van Leonardus x Sophia Coerstgens).

Alsof het allemaal nog niet ingewikkeld genoeg is, wordt het eerste kind uit dit eerdere huwelijk gedoopt onder de achternaam Schmits. De voornaam van vader Leonardus is echter correct en bij de moeder kloppen zelfs beide namen. Om de afstamming van Sophia, de moeder van Stenegunda Jaenssen te bewijzen, maak ik graag gebruik van onderstaande akte, opgemaakt enkele maanden nadat Sophia was hertrouwd.

11 september 1711

BELFELD - Testament van Metgen Lauwen.

Conrardt Geridts, schepen, en Jacob Nijssen verklaren dat zij zich op verzoek van Metgen Lauwen [overl. Belfeld 22-12-1719, wed. van Gerardus Geurdtz], 'kranck te bedt liggende ende met de H.H. Sacramenten van de heylighe Christ Catholycke kercke versien sijnde, verstandt ende memorie genoeght hebbende', in haar huis hebben vervoegd om daar haar laatste wil te horen die luidt als volgt:

1. Metgen Lauwen geeft aan de kinderen van haar dochter **Feycken Corstgens**, gehuwd geweest met Lenardt Janssen, een bedrag van 40 rijksdaalder welke in bewaring worden gehouden door Joannes Hoex, zoon van wijlen Simon Hoex, wonend op de Claesstraet te Venlo.
 2. Metgen Lauwen geeft aan de kinderen van haar eigen dochter 16 rijksdaalder 1 schelling welke Willem Janssen 'offte Broex' aan haar schuldig is wegens een paard dat Willem van haar heeft gekocht.
 3. Metgen Lauwen geeft aan de kinderen van haar eigen dochter 10 rijksdaalder 1 schelling, waarvoor Reijner
-

-
- Knippenbergh van haar 5 malder rogge heeft gekocht, en 1½ rijksdaalder van een calf dat Reijner van haar heeft gekocht.
4. Metgen Lauwen geeft aan de kinderen van haar eigen dochter 7 rijksdaalder, welke Thijs Weecken schuldig is aan haar wegens een huisje dat hij van haar heeft gekocht.
 5. Metgen Lauwen geeft aan de kinderen van haar eigen dochter 5 rijksdaalder welke Heijn Wolffers schuldig is aan haar wegens een lange kar die hij van haar heeft gekocht.
 6. Metgen Lauwen geeft aan de zoon van haar dochter, Jan genaamd, een kist staande te Venlo, de zwarte rok en de broek van 'laecken schaersten', afkomstig van wijlen haar man Geridt Geurds.
 7. Metgen Lauwen geeft aan de kinderen van haar eigen dochter al haar kleren, hemden, het bed met twee kussens en een paar lakens waarop zij zelf heeft geslapen; van deze kleren, hemden, bed, kussens en lakens zal de zoon ook niet meedelen.
 9. Metgen Lauwen geeft aan de kinderen van haar eigen dochter een 'kueken ende een rindt oftte mael' van twee jaar; de opbrengst hiervan zullen de kinderen gelijk verdelen, zowel de zoon alsook de andere kinderen van Feycken Coerstgens welke zij heeft verworven met wijlen haar man Linnardt Janssen.

Getuige: Baltasar Veecken, pastoor.

RAL Maastricht, SA Beesel en Belfeld, inv.nr. 36 fol. 236-237.

Maar eigenlijk ben ik met deze akte al weer aan het zoeken naar een volgende generatie van wat best wel eens opnieuw een lastige familie zou kunnen zijn...

Loe Giesen

Vernoemingsregels in het Land van Kessel van 1650-1850 (deel 3, slot)

Dit maal de laatste aflevering over de manier waarop vroeger doopnamen werden gegeven. We hopen met de auteur dat dit inzicht zal leiden tot beter genealogisch onderzoek.

VERSCHILLEN EN OVEREENKOMSTEN BIJ HET VERNOEMEN IN HET LAND VAN KESSEL, VERGELEKEN MET DE BEKEND ZIJNDE ONDERZOEKEN IN NEDERLAND

- a De gebruiken bij vernoemingen in Land van Kessel vergeleken met de hiervoor aangehaalde gebruiken in de rest van Nederland hebben een kenmerk gemeen: de kinderen worden vernoemd naar familieleden.
- b De conclusies van de heren Sierksma, Van der Schaar en Blok dat in Limburg model B toegepast werd, kwam eind vorige eeuw en begin van 20e eeuw hier inderdaad veel voor (eerste kind als het een jongen is naar grootvader van vaderskant, indien een meisje, dan naar grootmoeder van moederskant), met de opmerking dat bij vernoeming naar grootouders de overleden grootouder plaatselijk voorgaat.
- c Echter vóór 1800 is deze vernoemingsregel niet bruikbaar in Noord-Limburg.
- d Opvallend zijn de uit Zuid-Limburg afkomstige gegevens van dhr. Eussen, waar de peter en meter tevens de naamgevers worden genoemd.
Vernoemen naar de peter of meter kwam in deze streek vóór 1900 nooit voor. Circa 5 tot 10% van de peter of meter had wel dezelfde voornaam als de te vernoemen overleden persoon, maar dit is logisch gezien het beperkt aantal in gebruik zijnde voornamen.

Naar aanleiding van de conclusies van dhr. Eussen ("de vier grootouders zijn peter en meter bij de eerste twee kinderen") moet ik enkele kanttekeningen plaatsen. Slechts twee grootouders zouden hier hun naam kunnen geven. De andere twee grootouders zouden dus niet vernoemd worden? En wat als de grootouders al overleden waren?

- e Regis de La Haye wees ook op de vernoeming in Limburg van een overleden partner in vorig huwelijk en de vernoeming naar overleden broers en zusters van de dopeling. Dit gebeurde hier ook. Echter het overleden zijn om voor vernoeming in aanmerking te komen was in Zuid-Limburg blijkbaar niet van toepassing.
- f Regis praat niet over de jaren waarin dit gebruik gangbaar was en gaat er van uit dat het vernoemingsgebruik in de loop der eeuwen niet veranderd is.
- g Vernoeming naar de souverain of plaatselijke Heer komen we in Sevenum ook niet tegen.

Beesel lijkt wel enkele aardige voorbeelden te kennen wat betreft dit soort vernoeming als eerbetoon. Zo wordt de eerste zoon uit het huwelijk van Godefridus de Haen en Adriana van den Breuck op 30-8-1749 vernoemd naar doopgetuige Joannes Franciscus de Collignon, aan wie zij enkele maanden eerder kasteel Nieuwenbroeck en hoeve de Kamp met toebehoren hadden verkocht.

De Collignon was op 15-4-1753 doopgetuige en naamgever bij een kind uit het gezin Peters-Bongaerts, pachters van hoeve de Kamp, en op 1-11-1763 bij een zoontje van koster Meuter.

- h De conclusies over de gebruiken in Haarlem voor 1600 bij adellijke geslachten hebben veel gemeen met de vernoemingsgebruiken in deze regio tot de vorige eeuw.

Volgens dat onderzoek werden de kinderen vernoemd naar uitsluitend overleden familieleden. De naamgeving bij postuum geboren kinderen was daar ook in gebruik. Het "recht van de vader" om een naam te kiezen lijkt mij bij de burgerlijke bevolking niet waarschijnlijk. De naamgeving is eerder een vrouwenaangelegenheid.

- i De geslachtsverwisseling bij vernoeming (een meisje noemen naar een overleden mannelijk familielid en omgekeerd) wordt nergens vermeld in de tot heden gedane onderzoeken naar naamgeving.

Enkele voorbeelden van geslachtsverwisseling uit eigen regio: Wilhelma Raemekers (ged. Swalmen 6-3-1654), vernoemd naar wijlen haar vader Wilhelmus (begr. Swalmen 10-10-1653); Frederica Fredericx (ged. Swalmen 24-3-1664), vernoemd naar haar kort daarvoor overleden vader Fredericus (begr. Swalmen 4-3-1664); Jacoba Slabbers (ged. Swalmen 3-12-1669) en Jacoba Jacobs (geb. Belfeld 26-3-1795), vernoemd naar hun vader Jacobus.

- j Dat overleden personen slechts eenmaal werden vernoemd binnen een gezin vinden we niet opgetekend in de diverse literatuur over vernoemen.

Zo werd Daniel Houx, zoon van Henricus Houx en Barbara Emonts uit Swalmen, bij zijn doop op 4-10-1698 vernoemd naar Daniel Emonts. Kleine Daniel moet jong zijn overleden en wordt op zijn beurt op 25-2-1701 vernoemd bij zijn jongere broertje, daarmee opnieuw een Daniel. Deze wordt op 29-10-1702 begraven, waarna op 30-10-1703 opnieuw een Daniel Houx wordt gedoopt. Beide laatste Daniels zijn dus niet vernoemd naar Daniel Emonts, maar naar hun jong overleden broertjes.

Volgens Bernet Kempers¹⁰ was het in Joodse kringen in de 20e eeuw nog gebruikelijk om hun kinderen te vernoemen naar overleden grootouders en overgrootouders. In het oosten

van Indonesia werd een kind ook nimmer vernoemd naar een nog in leven zijnde bloedverwant.

Dat Sevenum andere gebruiken heeft gehad als de directe omgeving lijkt mij onwaarschijnlijk. Steekproeven in omliggende gemeenten geven het zelfde gebruik als Sevenum. Voorlopige conclusie is dat deze vernoemingsgebruiken voor het hele gebied van het voormalige Land van Kessel opgaan.

Als er in de omgeving van Haarlem en Bergen op Zoom voor 1600 en Noord-Limburg tot 1800 vernoemingsgebruiken waren, die nagenoeg hetzelfde zijn, waarom dan in het grootste deel van Nederland anders?

De veronderstelling dat voor 1600 de vernoeming naar uitsluitend overleden familieleden een tradioneel gebruik was in meer streken, lijkt mij zeer voor de hand liggend. Onderzoek zal dit nog moeten uitwijzen.

Met de komst van het protestantisme werden veel oude gebruiken aangepast. Mogelijk ook de vernoeming naar overleden personen, wat men mag zien als heidens of onchristelijk, maar ook als een oud gebruik bij de katholieken.

De stelling: de uitzondering bevestigt de regel gaat voor deze vernoemingsregel ook op. Ik heb enkele uitzonderingen op deze regel gevonden, waarvoor ik tot nu toe geen verklaring heb kunnen vinden.

SLOTOPMERKINGEN

De vernoeming naar overleden familie-leden stamt uit een ver verleden en is mogelijk terug te voeren op gebruiken ten tijde van de Germanen.

De pasgeborene werd genoemd naar een overleden familielid. Door de vernoeming spreken de ouders de wens uit, dat de goede eigenschappen van de vernoemde en iets van diens persoonlijkheid op de nieuw geborene zullen overgaan. Door

deze vernoeming blijft een voornaam vele generaties in dezelfde familie voortleven.

Bij sommige volkeren (Lappen) liggen hieraan reïncarnatie gedachten ten grondslag. Door het kind naar de overleden grootvader te noemen werd als het ware de grootvader herboren. Dit is ook een Germaanse gedachtengang.

Blijkbaar werden deze oude gebruiken tot voor kort ook hier in ere gehouden!

Met de komst van het Christendom veranderde deze traditie niet.

Het concilie van Trente (1545-1563) gaf de opdracht aan de pastoors om de huwelijke en dopen te registreren. De instructies over het geven van doopnamen staan in de Catechismus Romanus (1566), uitgegeven in opdracht van het concilie. Hier staat in "Eindelijk geeft men een naam aan den gedoopte. Daarvoor zal men den naam kiezen van iemand, die om zijn uitstekende vroomheid en godsdienstigheid, onder het getal der heiligen opgenomen werd. Met de naam van een heilige te dragen, zal men gemakkelijk opgewekt worden om ook zijn heiligheid en zijn deugd na te volgen".

Dit wil echter niet zeggen dat de pastoors het kind een naam gaven. De ouders gaven het kind een roepnaam, de pastoor zocht een hierbij passende heilige. Dat de Germaanse traditie van naamgeving en de wens van de Kerk om Heiligen namen toe te passen zonder problemen in elkaar pasten, blijkt duidelijk uit de naam Dirk, een verkorte naam van Diederik. Bij de doop werd dit Theodorus, in het dagelijks leven bleef het Derik. Zo ook Gerit of Gerhard (gedoopt als Gerardus) en Hein of Heinrich (Henricus). In 1915 werd door pastoor Graaf¹¹ een lange lijst met inheemse voornamen samengesteld met de hierbij corresponderende "geschikte heiligen".

Deze vernoemingsregel verklaart ook het verschijnsel van het verdwijnen van bepaalde voornamen in bepaalde families, zoals Kiliana (Leysten) en Amelbergus (Ummel), Gisbertus (van Enckevort).

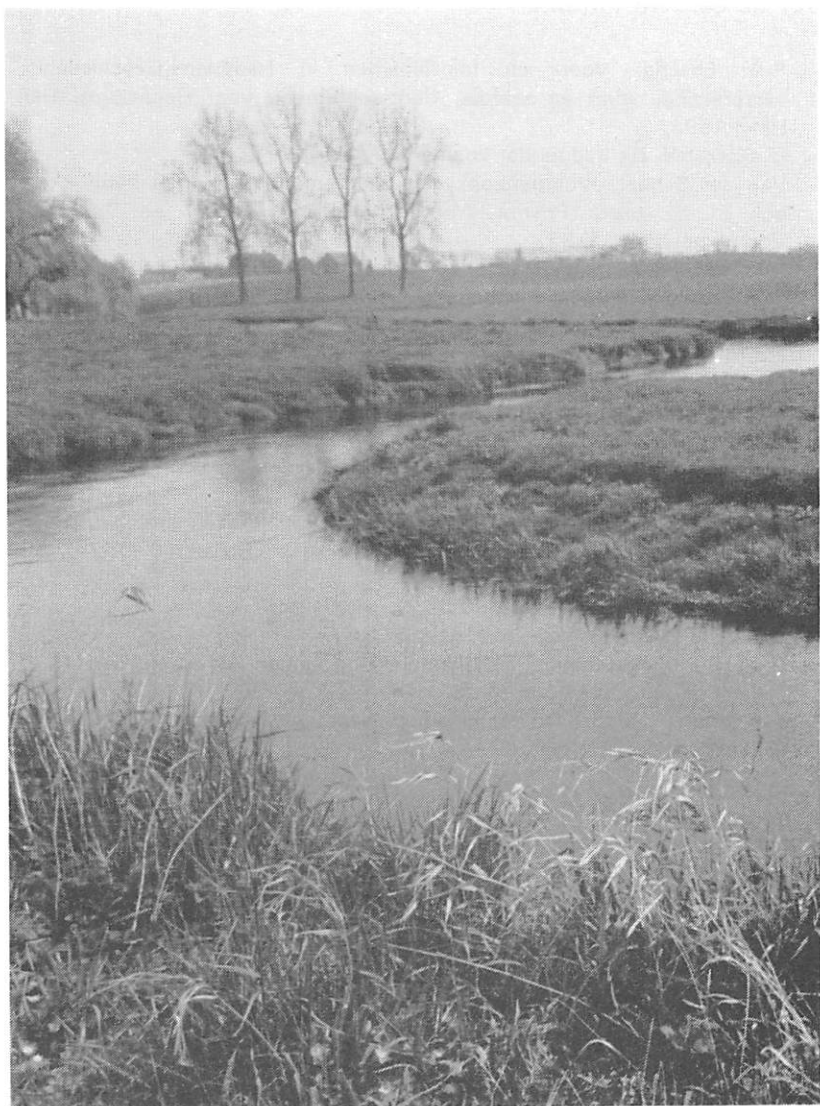
In Brabant wordt in de 18e eeuw de eerste zoon vernoemd naar zijn grootvader, ongeacht of hij al of niet overleden is. Gevolg is dat er veelvuldig grootvader en kleinzoon met de zelfde voornaam en achternaam op de zelfde boerderij wonen. Om deze toch uit elkaar te houden kregen ze een extra toenaam, Jan junior en Jan senior, of Jan de Jonge en Jan de Oude. Dat hierdoor de achternaam ontstaan is van De Jong is wel duidelijk. In Brabant staat de achternaam De Jong op de 10e plaats van de meest voorkomende achternamen in 1947 met totaal 4550 maal. In Limburg 629 maal waarvan de meeste in Zuid-Limburg. In Horst en Sevenum kwam deze achternaam niet voor in 1947. Ook voor 1900 wordt de achternaam De Jong in Sevenum niet vermeld. Dit geeft ook aan dat de vernoemingsgebruiken in Noord-Limburg afweek van Noord-Brabant in de tijd dat de achternamen vast doorgegeven werden aan de kinderen. Dit was voor Sevenum omstreeks 1700.

Ook in het Maas- en Swalmdal komen we geregeld de toevoegingen 'de Jonge' en een enkele maal 'de Oude' tegen om onderscheid te maken tussen personen met eenzelfde voor- en achternaam. Enkele voorbeelden: Jan Thielen den Alde (Offenbeek 1559), Jan Pijpers de Jonge (Swalmen 1668), Jacob Bongers de Jonge (Beesel 1781). Bij heel wat gevallen gaat het hier om vader en zoon. De toevoegingen 'junior' en 'senior' treffen we vooral aan in de Latijnse kerkregisters, vanaf midden 19e eeuw ook steeds vaker bij notarissen.

Piet J.M. van Enckevort
Blaktdijk 80
5975 NE SEVENUM
tel. 077-4672628

NOTEN (zie ook de artikelen in De Zeumer 1999-1 en 1999-2 voor de eerdere noten):

1. R.A. Ebeling, Voor- en familienamen in Nederland, Geschiedenis, verspreiding, vorm en gebruik. Centraal Bureau voor Genealogie, Den Haag 1993.
2. K. Sierksma, De traditie der voornamen, 1946.
3. Van der Schaar, Woordenboek van voornamen 1964 (met herdrukken, ook in de reeks Prisma Woordenboek verschenen) en Spectrum Voornamenboek, 1992.
4. N.G.H.M. Eussen, Doopnamen te Sittard 1588-1623. In: Liber amicorum Jean Knoors (bundel aangeboden aan Jean Knoors bij zijn 50ste verjaardag), Sittard 1989, blz. 36-63.
5. P.J.H. Ubachs, Voornamen in beide Limburgen 1500-1795. Een eerste verkenning. In: Munier ecclesiam. Opstellen over 'Gewone Gelovigen' (aangeboden aan prof dr W.A.J. Munier ss.cc. bij zijn zeventigste verjaardag), Maastricht 1990, blz. 56-79.
6. Regis de La Haye, Limburgse voorouders. Handleiding voor genealogisch onderzoek in Limburg, Maastricht 1994.
7. M. Thierry de Bye Dólleman, Gewoonten en gebruiken met betrekking tot de naamgeving aan kinderen voor 1600. In: Holland 6 (1974), blz 289 e.v.
8. R.A. Ebeling, blz 35-38.
9. Hans van de Broek, Veld 2, 5751 AR Deurne.
10. Dr A.J. Bernet Kempers, Voornamen, Hoe komen we eraan? Wat doen we er mee, Het Spectrum 1965.
11. J.J. Graaf: Nederlandse doopnamen naar oorsprong en gebruik. 's-Gravenhage 1915.

De Swalm bij Wieler.

(foto: Loe Giesen)